

Globalisaatio

JA HYVINVOINTIPALVELUT

2.12.2005 | Vihreä sivistysliitto

PÄÄKIRJOITUS

Hyvinvointipalvelut,

AIKA JA TARINAT

HYVINVOINTIPALVELUT on hyvä aihe suomalaiselle poliittiselle debatille. Niistä puhuttaessa päästään nopeasti asiaan eli pohtimaan instituutioita, eturyhmiä, julkisen hallinnon työnjakoa ja kilpailukykyä.

Kyselyjen mukaan enemmistö suomalaisista pitää hyvinvointipalveluita tärkeänä asiana, johon on syytä panostaa niin huomiota kuin resurssejakin. Tämä antaa poliittisille liikkeille vahvan mandaatin suunnata keskustelua juuri hyvinvointipalveluihin. Poliitiikan kieli on yhä enemmän talouden kieltä. Hyvinvointipalveluista keskusteltaessa puhutaankin lähinnä rahasta, joskus myös vallasta. Tarpeiden määrittely jää vähemmälle.

Suomi ja suomalaiset ovat muuttuneet hämmästyttävän paljon sitten 1980-luvun, jolloin hyvinvointivaltio monien mielestä oli valmis. Kansallinen kulttuuri on aiempaa pirstaleisempi ja uudet vaikutteet leviävät lähes huomauttamatta kulttuurista toiseen, yli valtioiden rajojen. Ihmisten toiveet, valmiudet ja mahdollisuudet ovat moninaistuneet. Yhä useampiin ongelmiin haetaan tai ainakin toivotaan valtioiden yhteisiä ratkaisuja. Tähän nähden ylikansallinen päätöksenteko tuntuu kehittyvän monien mielestä hirtittävän hitaasti.

Miten Suomi muuttuu seuraavien

20 vuoden aikana? Millaisia hyvinvointipalveluita suomalaiset silloin kaipaavat? Mitkä asiat vaikuttavat yhteiskunnan edellytyksiin tarjota palveluita? Osaammeko nyt katsoa laisinkaan oikeita ilmiöitä tulevaisuuden valintoja hahmotellessamme?

Hyvinvointipalveluita koskevan keskustelun polttopisteessä tulisi olla kysymys kansalaisten muuttuvista tarpeista: miten ne muuttuvat, mitkä niitä muuttavat, millä aikavälillä, ovatko muutokset toivottavia ja onko niihin mahdollista jotenkin vaikuttaa. Hyvinvointipalveluista ja niiden roolista yhteiskunnassa on kyettävä rakentamaan tarina, jonka yhtenä pääjuonena on kansalaisten tarpeiden muutos ja siihen vastaaminen. Tarina vie meidät mahdollisiin tulevaisuuksiin ja niiden toivottavuuden arviointiin. Vasta tämän jälkeen kannattaa puhua palveluiden järjestämisestä ja sen tehokkuudesta.

Tämä Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -hankkeen tuotoksena syntynyt lehti ei varsinaisesti esitä kokonaista tarinaa suomalaisista hyvinvointipalveluista. Sen sijaan se pyrkii hahmottamaan joitain kysymyksiä, joilla tuon tarinan kertomiseen voisi päästä kiinni. Ensimmäisellä aukeamalla käydään läpi hyvinvointipalveluihin vaikuttavia merkittäviä muutosilmiöitä kuten väestön ikääntymistä, terveydenhuollon teknologista muutosta ja yhteiskunnan monikulttuuristumista. Toinen aukeama luo silmäyksen intensiivisesti vellovaan kunta- ja palvelurakennepöytätyöhön. Loppu lehdestä keskittyy pohtimaan ylikansallisen päätöksenteon kehitystä ja sen murtumakohtia.

ALEKSI NEUVONEN

Kirjoittaja toimii Vihreän sivistysliiton Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -hankkeen projektipäällikkönä.

GLOBALISAATIO JA HYVINVOINTIPALVELUT Päätoimittaja: **Aleksis Neuvonen** Ulkoasu: **Inari Savola** Julkaisija: **Vihreän sivistysliitto ja Vihreä Lanka Oy** Osoite: **Ruoholahdenranta 1 E, 00180 Helsinki** Puheenjohtaja: **Sulevi Riukulehto** PAINOS: 4400 PAINOAIKKA: **Lehtisevät Oy, Pieksämäki**

Utopiana globaalidemokratia

YHDEN VAIHTOEHDON politiikkaa perustellaan usein sillä, että valta ei tosiasiasa ole tämän maan päättäjillä vaan Euroopan unionilla tai maailmanlaajuisilla markkinavoimilla. Moni kansalainen tuntee oikeutetusti voimattomuutta, onhan demokratian perusajatus jokaisen oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

Tavoitteeksi ei käy sen vähäisempi kuin globaali demokratia. Maailmanparlamentin perustamista ajaa maailmalla jo nyt tukku ihmisiä. Kiehtovalta idealta puuttuu kuitenkin vielä toistaiseksi vahva toteuttaja.

Jotkut saattavat havahtua siihen tosiasiaan, että jos maailman jokaisella kansalaisella olisi ääni, kuuluisi puolet maailmanparlamentin paikoista intialaisille ja kiinalaisille. Tätä ei uskoisi, kun katsoo noita mainiota valkoisia miehiä rikkaiden maiden G8-huippukokouksessaan.

Maailma ei ole demokraattinen eikä oikeudenmukainen. Kohti globaalia demokratiaa kannattaakin luonnostella pienten askelten strategiaa.

Ensimmäiseksi asetan toivoni kansalaisten vaaleilla valittuihin edustajiin. Parlamenttien tulee ottaa hallituksensa valvontaan ulkopolitiikassa. Suomessa on kehittynyt muiden maiden hallituksia ihmetyttävä mutta myös kiinnostava käytäntö ottaa YK-kokousten kansallisiin valtuuskuntiin kansanedustajia ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Ajatusta kannattaa levittää, koska tällä tavalla parlamentit alkavat ottaa virkamiehiltä ja hallituksilta haltuunsa maailmanlaajuisia päätöksentekoa.

Kansalaisjärjestöistä on tullut globaali-asioiden aktiivisia toimijoita. Suomessa eduskunta sai kuulla globalisaatiokriittisiltä järjestöiltä kauaskantoisesta MAI-sopimuksesta, jolla investointien vapauden nimissä oltiin tekemässä tyhjäksi melkoinen osa kansallisista säädöksistä. Kansalaisjärjestöjen verkostot myös valvovat tehokkaasti WTO:ta ja muita elämästämme päättäviä tahoja. Kiitän järjestöjä silloinkin, kun ne antavat minulle risuja jostain äänestyspäätöksestäni.

Globalisaatio on saanut kansallisvaltiot liittymään yhteen ja luovuttamaan osan päätösvallastaan Euroopan unionin kaltaisille toimijoille. Vastaavia muodostelmia on syntymässä kaikille mantereille. Afrikan unioni on kopioinut toimielimensä EU:lta, muun muassa AU-komissaarit!

Globaalin demokratiavajeen yksi piirre on se, että kehitys, ympäristö, ihmis-oikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat jatkuvasti alistaisia kauppaa ja talouspolitiikalle. YK:n vahvistaminen kansainvälisiin rahoitus- ja kauppajärjestöihin nähden on tärkeä tavoite. Ehkäpä YK:n yhteyteen jonain päivänä perustetaan toinen kamari, joka edustaa maailman parlamentteja.

HEIDI HAUTALA

Kirjoittaja on Vihreän liiton kansanedustaja.

TERVEYDENHOIDON uudet teknologiat

VUONNA 2003 käynnistettiin eduskunnassa tulevaisuusvaliokunnan johdolla Terveydenhuollon tulevaisuudet -arviointihanke. Yli 40 alan asiantuntijaa kattaneiden kyselyiden ja haastattelujen perusteella mielenkiintoisimmiksi teemoiksi ovat hahmotuneet terveydenhuollon alueellinen järjestäminen, uusien, aiempaa kalliimpien hoitojen käyttöönotto ja kansalaisten oma vastuunkanto terveydestään ja elämänsä rajallisuudesta.

Alueellisen järjestämisen osalta arviointi näyttäisi kyseenalaistavan kaavamaiset alueratkaisut ja kiinnostavan huomiota enemmänkin hoitoyhteisöjen rakenteeseen. Toisaalta erikoissairanhoidon tehostamisen mielessä nykyisten alueellistamishdotusten mittakaavat eivät nekään ole riittäviä. Tulevaisuuden haasteiden valossa näyttäisi siltä, että olisi pyrittävä keskittämään erikoissairanhoidon noin viiteen miljoonan hengen piiriin, jotka muodostaisivat riittävät ostopoolit kalleimmille lääkkeille ja hoidoille.

Hoitoteknologian kehitys on pitkällä aikavälillä kestävämmällä tavalla nostamassa erityisen kalliiden hoitojen kustannuksia. Stakesin Markku Pekurisen tekemän selvityksen mukaan kuntien maksut suurimpia hoitokustannuksia (yli 25 000 euroa) aiheuttavista potilaista yli kaksinkertaistuivat aikavälillä 2000-2003. Erityisesti geeni- ja kantatasoludien lisääntymisen perusteella kehityksen voi arvioida jatkuvan nopeana.

Haastatellun erikoisasiantuntijan arvio oli, että syöpähoitot maksavat vuonna 2015 reaalisesti kolme kertaa niin paljon kuin nyt. Toisaalta viimeaikaisen kehityksen pohjalta näyttää siltä, että vielä pitkään on dementiaan käytettävissä vain etenemistä hidastavia hoitoja. Uhkakuva on, että vuonna 2020 parantuneet syöpähoitot ovat jättäneet jälkeensä joukon kroonista syöpää sairastavia ja samanaikaisesti vähitellen dementoituvia potilaita. Kustannusten pitämiseksi hallinnassa tällaisissa olosuhteissa on välttämätöntä kehittää menettely, jolla vain hyöty-kustannussuhteeltaan mielekkäitä hoitoja otetaan käyttöön. Mahdollisesti on puututtava lääkärin oikeuteen määrätä hoitoja kustannus-hyötysuhteesta paljoakaan välittämättä.

Haastateltujen asiantuntijoiden voi tulkita olleen varsin yksimielisiä siitä siitä, että tulevaisuudessa – kuten nytkin - tehokkain tapa tuottaa terveyttä on kansalaisten oma vastuu. Monet totesivat suurimmiksi terveysuhkeiksi haitat, joita seuraa liikunnan puutteesta, epäterveellisestä ravinnosta sekä tupakan ja päihteiden käytöstä. Jatkuvasti kallistuvien hoitojen olosuhteissa on välttämätöntä lisätä kansalaisten omaa vastuuta terveydestään. Lääkkeitä käytetään yhä enemmän muuhun kuin varsinaisten sairauksien ja oireiden hoitoon. Niistä etsitään apua esimerkiksi hillitsemään surureaktiota, hidastamaan kaljuuntumista, alentamaan ylipainoa tai virkistämään erektiota.

Jatkossa keskeisin väline omatoimiselle terveydenhoidolle on mitä ilmeisimmin Internet. Karkeasti voidaan ennakoita, että ainakin 80%:lla Suomen kotitalouksista on vuonna 2015 laajakaistayhteys. Sen välityksellä suomalaiset voivat monipuolisesti hankkia hoitoihin liittyvää aineistoa myös elävien kuvien muodossa. He voivat myös välittää tietoa ja kuvamateriaalia terveydentilastaan lähes minne tahansa.

Kun käytetyn ravinnon sisältöä voidaan yhä tarkemmin seurata kauppojen asiakastietojen perusteella, lääkitys ja ravinnon käyttö linkittyvät vahvasti toisiinsa. Erittäin kiinnostava kehityskulku tältä kannalta on asiakaskortteihin perustuva ostosten ravintosisältöpalvelujen käynnistyminen mm. Pääkaupunkiseudun suurissa K-marketeissa. Muutaman euron kuukausihintaan on mahdollista

yksityiskohtaisesti seurata kaupasta ostamansa ruuan ravintosisältöä (www.ravintokoodi.fi). Näin muodostuva terveysporttaali on ehkä se väylä, jolla myös henkilökohtaista geenitietoa aletaan tulevaisuudessa käyttää.

OSMO KUUSI

Kirjoittaja toimii erikoistutkijana Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa.

Koulu kotouttaa maahanmuuttajalapsen

SUOMEN KANSA ei ole koskaan ollut siten homogeeninen, että olisimme yhtä heimoa ja kansaa. Aitosuomalaista identiteettiä on tosin yritetty rakentaa menneisyyden varaan. Suomenmaalla on kuitenkin historian saatossa asunut laaja joukko erilaisia alkuperää olevia maahanmuuttajia.

Ihmisten liikkuvuus maasta toiseen on taas tässä historian vaiheessa kiihtynyt. Perheet liikkuvat, avo- ja avioliitto- ja solmitaan yli kulttuurirajojen, ulkomainen adoptio lisääntyy. Osa muuttaa vapaehtoisesti työmahdollisuuksien

ja vaikkapa puolison perässä, toiset tahtomattaan, sotaa ja kauheuksia karuun. Syistä riippumatta lapsia ja nuoria maahanmuuttajia tulee Suomeenkin paljon.

Maahanmuuttajalasten kohdalla koulu on tärkeä kotouttamisen paikka. Se luo lapselle mahdollisuuden oppia kielen ja löytää oma sosiaalinen paikkansa, ystäviä ja aikuiskontakteja. Koulu ei ole vain formaalia oppimista. Siellä rakennetaan maahanmuuttajalapsen kotoutumisen perusta koko elämänkaaren ajalle. Peruskoulun tärkein tehtävä on valmis-

taa nuori kouluttautumaan peruskoulun jälkeen ja siirtymään työelämään.

Kieli lienee kiistatta tärkein kotouttamisen väline. Parhaiten maahanmuuttajalapsista menestyvät koulussa ne, jotka ovat tulleet ala-asteen ensimmäisten luokkien aikana. He oppivat nopeasti kielen ja muuttuvat usein kaksikieliseksi. Eniten vaikeuksia on niillä, jotka muuttavat Suomeen yläasteikäisinä.

Peruskoulun ja kodin kulttuurit saattavat törmätä monessa asiassa. Erilaisissa kulttuureissa on erilaisia suhtautumisia koulunkäyntiin ja läksyihin. Kä-

Ikääntyminen

ja hyvinvointipalveluiden uudet ratkaisut

SUOMEN VÄESTÖN ikärakenne muuttuu tulevien vuosikymmenten kuluessa merkittävästi. Seuraavien 30 vuoden aikana yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä puolitoistakertaistuu ja yli 80-vuotiaiden kaksinkertaistuu. Kun keskimääräinen suomalainen 1900-luvun alussa oli 27-vuotias, on hän vuoden 2030 tienoilla jo yli 40-vuotias.

Väestön ikääntyminen ei ole ainoa haaste palvelujen kehittämislle. Asiakasryhmät sirpaloituvat entistä enemmän. Omat vaatimuksensa asettavat monikulttuurisuuden kasvu ja siihen liittyvät kieliongelmat, arvojen ja asenteiden kirjo sekä perinteet. Tarvitaan yhä moninaisempaa palvelua, jolloin vastaan tulevat sekä resurssien riittävyys että henkilökunnan taidot.

Väestön epätasainen jakautuminen eri puolille maata aiheuttaa omat pulmansa. Syntyy ”kaksikuntaisia” ihmisiä, joilla on vakituinen asunto kahdella paikkakunnalla. Kenen vastuulla on näiden ihmisten tarvitsemien julkisten palvelujen tarjonta? Tilannetta ei yhtään helpota se, että jo vanhastaan eri sektoreiden kesken on yhteistyöongelmia, joita ammattikuntien väliset tiukat raja-aidat pitävät pystyssä.

Ongelmien ohella väestön ikääntymistä luo myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Suomessa väestön ikärakenteen muutos tapahtuu aikaisemmin kuin useimmissa Euroopan maissa. Edelläkä-

vijyys luo edellytyksiä uusille toimintavoille, joista voi syntyä kansainvälistä kilpailuetua. Ikärakenne sellaisilla valtavilla markkina-alueilla kuin Kiina ja Japani on paljon Suomen kaltainen.

Mahdollisuuksien hyödyntäminen ei kuitenkaan etene nyt toivotulla nopeudella, sillä julkinen sektori suhtautuu epäluuloisesti liiketoimintaa kohtaan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittäminen tulisi nähdä aikaisempaa enemmän investointina eikä vain käyttömenona. Palvelujärjestelmän onnistunut kehittäminen ei tapahdu hetkessä vaan vie useita vuosia.

Ylipäättänsä väestön ikääntyminen johtaa siihen, että suhtautumistapaa palveluihin on muutettava. Palveluololle tarjoutuvien mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää uudenlaisten palvelukonseptien kehittämistä sekä muutoksia palvelujen tarjoajien tavoitteissa ja toimintatavoissa. ”Sähköiset” palvelut operoivat tulevaisuudessa välittämättä vanhoista rajoista. Ei ole väliä, onko palvelu kunnan vai valtion tuottama, tai edes minkä valtion.

Oman haasteensa palvelukonseptien kehittämislle muodostaa ikääntyvän työvoiman innostaminen tarvittavaan dynaamisuuteen ja innovatiivisuuteen. Toisaalta ikääntyvien työntekijöiden arvoa organisaatioille ei olla vielä kylkiksi ymmärretty yrityksissä ja julkisella sektorilla.

HELENA TUORILA

Kirjoittaja toimii erikoistutkijana Kuluttajatutkimuskeskuksessa.

Tutkimukset ikääntyvien toiveista osoittavat, että useimmat haluavat asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Tämä toive nouseekin monien hyvinvointipalvelujen ”tuotekehityksen” lähtökohdaksi. Näin päästään askelta lähemmäs todellista asiakaslähtöisyyttä sen sijaan, että toimintaa ohjaisivat palveluntuottajien hallinnolliset käytännöt.

sitykset viranomaisen velvollisuuksista ja oikeuksista lasta ja perhettä kohtaan voivat olla hyvinkin erilaisia. Samoin näkemykset siitä, mikä on esimerkiksi hyväksyttävä poissaolon syy. Kommunikaatio kodin ja koulun välillä voi vaikeutua jo pelkästään yhteisen kielen puutteen takia. Silti vanhemmillekin pitäisi kyetä tarjoamaan realistinen kuva suomalaisesta koulujärjestelmästä.

Joskus käy niin, että lapsi oppii kielen ja tavat paremmin kuin omat vanhempansa. Lapsen osatessa ”lukea yhteiskuntaa” paremmin kuin vanhempansa voi perheen sisäisessä dynamiikassa tapahtua kummia. Lapsi saattaa joutua toimimaan omien vanhempensa ja si-

sarustensa kotouttajana ja kasvattajana. Vanhempien vallan ja auktoriteetin näkökulmasta kehitys ei ole toivottavaa.

Kulttuurien törmäyskohta kouluissa on jatkuvaa neuvottelua sekä koulun että koko yhteiskunnan pelisääntöistä. Kanadalaisen tutkijan Richard Bourhisin mukaan yhteiskunnassa on julkiset arvot, joiden noudattamiseen kaikkien täytyy sitoutua. Ne on yleensä kirjoitettu lakeihin ja asetuksiin. Niiden lisäksi on olemassa yksityisiä arvoja: miten ihmiset elävät elämänsä, miten pukeutuvat, elävät ja puhuvat. Näihin julkiseen valta ei yleensä puutu.

Raja ei kuitenkaan aina ole niin yksinkertaisen selkeä. On välillä kysyttävää,

mitä pitää suvaita suvaitsevaisuuden nimissä ja missä raja kulkee. Esimerkiksi suvaitsemattomuutta ei pitäisi suvaita. Välillä näyttää siltä, että nykyajan Suomessa saa olla suvaitsematon suvaitsevaisuuden nimissä.

Tutkijat ovat käyttäneet yhtenä esimerkinä koulumaailman neuvottelutilanteesta tapausta, jossa muslimityön vanhemmat kieltävät tyttöä menemästä miespuolisen urheilunopettajan kanssa uimahalliin. Koulun velvollisuus on tällöin järjestää naisopettaja pitämään uimaturunnin. Mutta jos vanhemmat vaativat, että opettajan on lisäksi oltava muslimi, ei koulun enää ole syytä suostua.

Yhteiskunnan monimuotoistumisen

myötä kouluissa joudutaan ottamaan huomioon enenevissä määrin mm. samaa sukupuolta olevien perheiden lapset, eri kansalaisuutta olevien vanhempien lasten muuttotilanteet ja vaikkapa evankelis-luterilaisesta uskonnosta poikkeavat vakaumukset ja uskonnot. Näiden kysymysten kanssa painiskeleminen on jo nyt koulujen arkipäivää. Kansallisen avautumisen, monikulttuuristumisen ja suvaitsevaisuuden kasvun hengessä, ja toivottavasti jatkossa entistä enemmän.

ELINA MOISIO

Kirjoittaja on Työterveyslaitoksen tutkija ja helsinkiläinen vihreä kaupunginvaltuutettu.

Hyvinvointipalvelut globalisaation ja kuntauudistuksen puristuksessa

PUHETTA globalisaatiosta hallitsevat kansainvälinen kilpailukyky, Kiina-ilmiö, panostus tutkimukseen ja kehitystyöhön ja osaajien saaminen Suomeen. Puhetta hyvinvointivaltiossa Suomessa hallitsevat ikääntyminen, kuntatalouden kriisi ja työvoiman tarve tulevaisuudessa. Ratkaisuna näiden kahden väliseen jännitteeseen, siihen miten Suomi pärjää tulevaisuudessa, tarjotaan kuntien yhdistämistä ja palvelutuotannon tehostamista.

Kuntaliitokset eivät ole uusi ratkaisumalli. Valtio on panostanut niihin jo kauan, mutta kuntien itsemääräämisoikeus asettaa esteitä. Suuruuden tehokkuudesta ei myöskään olla yksimielisiä. Tutkimusten mukaan palvelut voidaan hoitaa edullisesti niin pienissä kuin suurissakin kunnissa. Taloudellisissa vaikeuksissa on sekä suuria että pieniä kuntia. Kuntien yhdistyessä säästöt syntyvät ennen kaikkea hallintokuluissa, mikä ei välttämättä tarjoa lisää rahaa palvelujen tuotantoon.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen tarpeellisuudesta vallitsee suuri yksimielisyys. Kaikki vannovat tehokkuuden nimiin. Uudistummalle ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Kansalaisnäkökulma on unohtunut. Siksi tarkastelen tässä malleja nimenomaan käyttäjädemokratian ja käyttäjälähtöisyyden näkökulmasta.

Eniten tukea saanut malli on kuntaliiton kannattama nk. peruskunta- tai suurkuntamalli. Pieniä kuntia tulisi yhdistää toimiviksi 20 000–30 000 asukkaan kunniksi. Peruskunnan päättäjät valittaisiin kunnallisvaaleilla. Kunnilla olisi edelleen verotusoikeus. Palvelut todennäköisesti keskittyisivät kuntakeskuksiin, jonne etäisyys reuna-alueelta kasvaisi. Palvelutuotannon tehokkuus kompensoituisi pitemmällä etäisyyksillä niin kunnanvaltuustojen ja lautakuntien kokouksiin kuin myös sosiaali- ja terveyspalvelujen äärelle.

Toinen malli on nk. piirimalli, jossa kaikista sosiaali- ja terveyspalveluista

vastaisi noin 100 000 asukkaan sosiaali- ja terveydenhoitopiiri. Käyttäjän kannalta tämän mallin seuraukset ovat ristiriitaisia. Sosiaali- ja terveyspalvelujen ja erityisesti terveyskeskusten ja sairaanhoitopiirien yhdistäminen voisi luoda edellytykset laadullisesti paremmalle palvelutuotannolle. Toisaalta 100 000 henkilön piiri voisi liikelaitoksen tapaan toimiessaan tehokkuudessaan johtaa palvelujen läheisyyden ja tasa-arvoisuuden vaarantumiseen. Näin erityisesti, koska piirin päättäjät ei valittaisi suorilla vaaleilla.

Kolmas malli on nk. aluekunta-/

lähikuntamalli. Aluekunta vastaisi suurin piirtein maakuntaa. Maakuntatason sairaanhoitopiirit, koulutus kuntayhtymät ja maakuntien liitot yhdistettäisiin ja syntyväälle aluekunnalle valittaisiin demokraattiset johtoelimet suorilla vaaleilla. Tällä tasolla olisi myös verotusoikeus. Nykyiset kunnat säilyisivät lähikuntina ja tuottaisivat lähipalveluita joko itsenäisesti verotuloista tai aluekunnan rahoittamana. Lähikunnilla olisi kuitenkin omat, vaaleissa valitut päättäjensä. Mallissa kansalaiset saisivat lähipalveluita kohtuulliselta etäisyydeltä ja heidän vaikutusmahdollisuutensa olisi-

Globaalit kehitystavoitteet ja laadukkaat

SUOMEN JULKISTEN palvelujen ja koko yhteiskunnan tulevaisuuden haasteista vallitsee yhtenäinen kuva. Väestö ikääntyy, työvoima vähenee, palvelutarve kasvaa ja julkisen talouden tasapaino-ongelman kanssa painitaan jatkossakin, johtuen mm. globaalista verokilpailusta. Julkisten palvelujen ylläpitäminen on lähes kansallinen missio – keinoista on kyllä eri tahojen välillä erimielisyyttä.

Hoiva- ja hoitotyö, käsillä ja persoonalla tehtävä palvelutyö on tulevaisuuden työtä. Sitä ei voi siirtää halpatuotantomaailmiin ja kysyntä on kasvava. Inhimillistä työpanosta on vaikea korvata koneilla ja teknologialla. Tuloksellisuuden kasvattamiseen on kuitenkin mahdollisuuksia ottamalla käyttöön uutta teknologiaa ja yksinkertaistamalla prosesseja. Näin saadaan voimavaroja etulinjan hoitoon ja hoivaan.

Äkkiä katsoen edellä mainittu kehitys on myönteistä työntekijöille. Uhkana on polarisoituminen. Ulkoistetut ja yksityistetyt palvelut, joihin käyttäjät mahdollisesti hankkivat omalla kustannuksellaan lisäpalveluja, ovat houkuttelevia niin käyttäjille, yrittäjille kuin työntekijöillekin. Vastaavasti julkisesti rahoitetut palvelut näivettyvät rahoituksen niukkuudessa. Niiden laatutaso laskee, ne eivät houkuttele yrittäjiä ei-

julkiset palvelut

vätkä työntekijöitä ja asiakaskunta on vaikeinta ja raskainta hoitaa.

Julkisten palvelujen tulevaisuus näyttää samankaltaiselta niin Suomessa kuin kehittyvissäkin maissa. Kaikkialla puhutaan yksityistämisestä, ulkoistamisesta, julkinen-yksityinen-kumppanuuksista. Erona on se, että Suomessa jo olemassa olevat palvelut joutuvat edellä mainittujen ilmiöiden puristukseen, kun taas kehittyvissä talouksissa julkisia palveluja on tarjolla niukemmin ja koko palvelutarjontaa ryhdytään rakentamaan näille uusille opeille.

Kansainvälisten vertailujen valossa kattavat, laadukkaat julkiset palvelut ja toimivat työmarkkinasuhteet näyttäisivät tuovan valtioille menestystä. Valtioille, jotka pärjäävät hyvin niin kilpailukyvyssä, oppimistuloksissa kuin sukupuolten välisessä tasa-arvossakin, on tyypillistä yhteiskunnallinen vakaus

ja kohtuullisen tasainen tulonjako. Laadukkaat julkiset palvelut toimivat, jos korruptio on kitketty ja hyvä hallinto palvelee kansalaisia eikä itseään.

YK:n vuosituhatvointeiden ykköstarvoite on äärimmäisen köyhyyden puolittaminen vuoteen 2015 mennessä. Ammattiyhdistysliike, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti, kampanjoi voimakkaasti kahden tähän liittyvän asian puolesta. Ne ovat kampanjat sääällisestä työstä ja laadukkaista julkisista palveluista.

Samaan aikaan kun hallitusten välillä käydään neuvotteluja globaalin palvelukaupan vapauttamisesta, on keskustelu globaalista sopimuksesta julkisten palvelujen turvaamiseksi yltenyt yhä vahvemmaksi. Tämä sopimus on työnimeltään GAPS – *General Agreement on Public Services*.

GAPS-sopimuksen tavoitteena on

vat lähikuntien kautta nykyisen kaltaiset. Aluetasolla tasattaisiin kuntien välistä eroja, mikä mm. merkitsisi sitä, että pienen kunnan talous ei kaatuisi yhden vaikean sairaustapauksen vuoksi.

Valitettavasti näitä malleja ei ole vielä arvioitu esimerkiksi liikenteen lisääntymisen eikä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta. Tämä tulisi tehdä välittömästi, jotta olisi mahdollisuus löytää tasapaino tehokkuuden ja läheisyyden välillä.

Suomalaisten hyvinvointipalvelujen arvopohja lähtee tasa-arvoisista palveluista. Huolimatta tätä tavoitetta ajavasta lainsäädännössä on kuntien välillä suuria eroja. Vanhusten hoidon laatu vaihtelee, samoin esimerkiksi omaishoitajille mak-

settavat korvaukset. Myös hoitoon pääsy on hyvin eritasoista.

Kuntauudistuksen suurin ongelma on ehkä siinä, että se on hallinnollinen ratkaisu tilanteessa, jossa rahaa on liian vähän. Se ei tuo lisärahoitusta hyvinvointipalvelujen tuottamiseen, ainoastaan tasaa kustannuksia hieman eri tavoin mallista riippuen. Samoin tehokkuuden ja läheisyyden tasapaino vaihtelee. Uusia palvelujen rakennetta ja tuotantomalleja varmasti tarvitaan, mutta mikä on uusien tuotantomallien arvopohja?

TARJA CRONBERG

Kirjoittaja on Vihreän liiton puheenjohtaja ja kansanedustaja.

Kiira Kallio Helsingin seuran

määritellä laadukkaita julkisia palveluja yksinkertaisten periaatteiden kautta. Määrittelyn jälkeen eri tahot, kuten valtiot, sitoutuvat toteuttamaan periaatteita julkisten palvelujen rahoituksessa, järjestämisessä ja jakelussa.

Palvelujen kohdentumisen oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta on meillä Suomessa tutkittu melko vähän. Samoin kansainvälisiä kokemuksia on kansallisessa keskustelussa ollut niukalti. Havaittavissa kuitenkin on, että julkisten palvelujen ulkoistaminen ja yksityistäminen yleensä vähentävät julkisten palvelujen oikeudenmukaista

ja tasapuolista kohdentumista. Julkisten palvelujen perustehtävä on kuitenkin aivan päinvastainen. Siksi kaikilla tasoilla on suhtauduttava varauksellisesti sellaisiin julkisten palvelujen ”kehittämisprosesseihin”, jotka liudentavat perustehtävän toteutumisen.

JARKKO ELORANTA

Kirjoittaja toimii viestintä- ja yhteiskuntasuhteista vastaavana osastopäällikkönä Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL:ssä.

Kuntauudistus ei tunnista maaseutua

KUNTIEN VELVOLLISUUDET eivät ole vähentyneet, mutta niiden saamat valtionosuudet ovat vuoden 1993 jälkeen niukentuneet. Yhä useampien kuntien tulot eivät riitä kattamaan menoja. Kunnallisveroprosentin nostovara on jo monessa kunnassa lähes käytetty. Kuntien sisäiset säästöt on viety äärimmilleen. Juustohöylä ei enää pure.

Hallitus on päättänyt ratkaista ongelman vähentämällä kuntien lukumäärää. Oletuksena on, että nykyistä suuremmat kunnat pystyvät tarjoamaan kansalaisille ja yrityksille kustannustehokkaampia palveluja. Niiden oletetaan olevan myös paremmin omillaan toimeen tulevia. Tämän seurauksena kuntien välinen monimutkainen talouden tasausjärjestelmä kevenisi. Keskusteluissa on välytetty, että tulevaisuudessa kunnat ovat yhä korostuneemmin palvelujen järjestäjiä. Palvelujen tuottajiksi tulevat enenevästi yritykset ja kansalaisjärjestöt.

Vahti on ollut ripeä. Julkisuuksessa on keskitytty kiistelyyn kuntien lukumäärästä ja karttatarjoitusten esittelyyn uusista kuntarajoista. Kansalaisten, yritysten tai kuntien yli 400 000:n työntekijän näkökulmat eivät ole keskustelun valtavirtaa kiinnostaneet. Niukasti on myös pohdittu, miksi Suomi varakkaampana kuin koskaan ei pysty huolehtimaan kansalaisten lähipalveluista ja millä perusteella ainoaksi ratkaisuksi on tullut pyrkiminen suurempiin ja monimutkaisempiin hallintorakenteisiin. Kuntauudistuksessa saattaakin olla pohjimmiltaan kyse aluerakenteen keskittämisen tähtäävästä ideologisesta valinnasta, jota verhotaan löysiin puheisiin hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämistä.

Kuntauudistuksen valtapuhunnoissa ei ole puututtu palvelujen järjestämisen tapoihin erilaisissa paikallisyhteisöissä. Kuntakoon suurenemisen oletetaan automaattisesti synnyttävän ratkaisuja, jotka ovat kansalaisten edun mukaisia asuinympäristöstä riippumatta. Tutkimusellisia näyttöjä tällaisista mekanismeista ei kuitenkaan ole. Kuntauudistus etenee uskon ja mielikuvien varassa.

Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla asuu lähes 1,4 miljoonaa kansalaista. Erityisen huolestuttavaa näille alueille on kuntauudistuksen edistämisen väestöpohja-ajattelu. Esimerkiksi 20 000 asukkaan kerryttäminen edellyttää varsinaisella maaseudulla erittäin suurta pinta-alaa. Tällä tavoin syntyy harvaan asutuille alueille kuntia, joiden sisälle mahtuu jopa satojen kilometrien asiointimatkoja. Kuntauudistuksen lopputuloksena ei saa olla maaseudun asukkaita nöyryyttävä ja paikkojen moninaisuutta köyhdyttävä puolinainen Suomi, jossa kansalaisten tasaveroiset palvelut asuinpaikasta riippumatta eivät enää toteudu edes välttämättömimpien palvelujen osalta.

HANNU KATAJAMÄKI

Kirjoittaja on aluetieteen professori Vaasan yliopistossa ja vaasalainen vihreä kaupunginvaltuutettu.

GLOBALISAATIO JA HYVINVOINTIPALVELUT -HANKE

Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -hanke toteutettiin vuonna 2005 maaliskuun ja joulukuun välisenä aikana. Se kuului Suomen hallituksen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alaisiin hankkeisiin, joiden puitteissa kehitettiin think tank -tyyppisen toiminnan soveltumista suomalaisen yhteiskuntaan. Poliittikaohjelma ja Oikeusministeriö sitä koordinoivana tahona toimi myös hankkeen rahoittajana.

Hankkeen kuluessa järjestettiin neljä avoimista ja loppuseminääriä. Avoriitistä ensimmäinen oli suunnattu aatteelliselle taustayhteisölle ja sinne kutsuttiin Vihreän sivistysliiton hallitus, Vihreän liiton hallitus ja Vihreän eduskuntaryhmän jäsenet. Kolmeen muuhun avoriiteen kutsuttiin joukko eri alojen asiantuntijoita alustamaan ja keskustelemaan valituista teemoista, joita olivat mm. Suomalaisen hyvinvoinnin taloudellinen perusta, hyvinvointijärjestelmän tulevaisuus Suomessa ja globaalit, kunta- ja palvelurakenteen uudistustyö, terveydenhuollon teknologioiden muutos, kunta-alan työntekijöiden asema, palvelualan kansainvälinen sääntely ja globaalin hallinnan historia ja tulevaisuus.

Murtuman mahdollisuus

TOISENLAISEN maailman kuvittelu ei ole koskaan ollut ongelma. On olemassa erinomaisia ehdotuksia, joilla globaalia kapitalismia tai ilmastonmuutosta olisi mahdollista hillitä. Ehdotusten toteuttaminen, esimerkiksi spekulatiivisten pääomaliikkeiden verottaminen, sen sijaan on osoittautunut vaikeaksi.

Maailmaa on helpompi muuttaa silloin, kun se muuttuu. Vanhojen toimintatapojen murtuessa avautuu mahdollisuuksia myös positiiviselle muutokselle. On pystyttävä tunnistamaan nämä murtumat ja tarttumaan tulevaisuuden merkittävimpiin kamppailuihin.

Yksi tällainen murtuma – ilmastonmuutoksen ohella tulevien vuosien suurin poliittinen kysymys – on aineeton omistaminen. Kamppailua käydään immateriaalioikeuksien laadusta ja laajuudesta. Uuden tekijänoikeuslain aiheuttama kohu oli pieni oire meneillään olevista tapahtumista. Musiikin laiton

nettileivitys on aineettoman omistamiseen liittyvien kysymysten joukossa marginaalinen. Se kuitenkin antaa vihjeitä tulevasta. Kopiosuojausten vakavin uhka on, että ihmiset voidaan pakottaa käyttämään esimerkiksi tiettyä käyttöjärjestelmää (tiedätte-kyllä-mitä). Jos elokuvat ja levyt eivät toimi kilpailevissa järjestelmissä ja suojausten murtamisesta päätyy käräjille, on tuloksena monopoli.

Informaatio on nykyaikaisen ehkä tärkein tuotannon tekijä. Siksi informaation omistamisen puitteet ovat juuri nyt kovan kiistan kohteena. Yhtiöt tekevät kaikkensa, jotta informaatiosta, joka toisin kuin fyysiset esineet voisi helposti kuulua kaikille, tulisi niiden täydellistä yksityisomaisuutta. Aineettoman omistamisen maailma ulottuu esimerkiksi tietokoneohjelmiin, viestintäinfrastruktuuriin, kasveihin, geeneihin ja lääkkeisiin.

Tutkimus ja tuotekehitys ovat usein hyvin kallista toimintaa. Aineettoman

omistamisen ajatuksena on taata, että sijoituksille voi saada vastinetta ilman, että joku heti kopioi keksinnön itselleen. Tämä aineettoman omistamisen perusta on edelleen pätevä.

Ongelmia aiheuttaa se, että aineettoman omistamisen puitteita halutaan laajentaa jatkuvasti. Monilla tahoilla on herätty siihen, että liian pitkälle ulotettu informaation omistaminen muodostuu nopeasti esteeksi uusien innovaatioiden synnylle. Kehitysmaille patentit ja korkeat lisenssimaksut tekevät uusimpaan teknologiaan siirtymisen mahdottomaksi.

Samaan aikaan meneillään on hui-

kea vastaliike. Erilaisten vapaiden sisältöjen määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Verkko mahdollistaa omien teosten jakelun laajalle yleisölle ja virtuaaliyhteisöjen syntyminen yhteisten projektien ympärille. Nämä uudet yhteistyön muodot asettavat toiminnal- laan kyseenalaiseksi nykyisen immateriaalioikeusjärjestelmän perusteita. Esimerkiksi patenteista on näiden yhteisöjen innovaatiotoiminnalle lähinnä haittaa.

Tekijänoikeuden ajatus on käännetty ympäri suojaamaan informaation vapaita ohjelmistoja levitetään, takaavat

kaikille oikeuden levittää ohjelmaa vapaasti, pääsyn lähdekoodiin ja oikeuden muokata ohjelmaa vapaasti. Ehtona on, että muutokset palautetaan yhteisön saataville.

Lokakuun puolivälissä joukko arvostettuja eri alojen toimijoita ja asiantuntijoita julkaisi periaatejulistuksen tasapainoisemman immateriaalioikeusjärjestelmän toteuttamiseksi. *Adelphi Charteriksi* kutsuttu julistus haluaa selkeät rajat informaation omistamiselle, jotta yhteiskunnan kokonaiset

pystytään turvaamaan. Eräs keskeinen tavoite on globaali *Access to Knowledge* -sopimus, joka lähtee tarpeesta lisätä kaikkia hyödyttävän tietopääoman olemassaoloa. Sopimusluonnos sisältää mm. selkeät määrittelyt, milloin kopiosuojaukset saisi murtaa.

TAPIO LAAKSO

Kirjoittaja on helsinkiläinen opiskelija.

<http://www.adelphicharter.org>

<http://www.access2knowledge.org>

Hyvinvointivaltion suojalinnake vakuutusjärjestelmien ja kilpailulainsäädännön puristuksessa

JOKIN AIKA SITTEN joukko USA:n osavaltioita kilpaili rajusti keskenään Toyotan uudesta auto-tehtaasta, joka lopulta päätyi kuitenkin Kanadaan. Toyotan mukaan asian ratkaisi terveydenhuolto ja koulutus. Yhtiö maksoi mielellään korkeampia veroja, koska sai vastineeksi osaavampaa työvoimaa ja välttyi kalliista sairausvakuutusmaksuista. Hyvinvointivaltio voitti liberalistisen talousmallin. EU voidaan nähdä maailmanlaajuisesti yrityksenä puolustaa eurooppalaista tasa-arvoa Amerikan ja Aasian eriarvoisempia yhteiskuntamalleja vastaan. Toisaalta Suomessa pelätään joidenkin eurooppalaisten arvojen pilaavan lintukotomme. Onko EU vihollinen vai liittolainen?

Kaupunkitarina 1960-luvulta kertoo, että Kiinassa potilas maksoi lääkärille

niin kauan kun pysyi terveenä ja sairastuttuaan lopetti maksamisen, kunnes lääkäri sai hänet taas terveeksi. Tarina ei ehkä ole totta, mutta verorahoitteinen terveydenhuolto toimii näin. Työkykyisenä maksaa veroja. Kun sairastuu, saa yhteiskunnalta hoidon käytännössä ilmaiseksi. Mitään turhaa ei tehdä, koska jokainen hoitotoimenpide lisää terveydenhuollon menoja. Ranskan ja Saksan vakuutuspuhjoissa terveydenhuollossa sairaala laskuttaa vakuutuskassaa hoidosta. Jokainen toimenpide tuottaa sairaalalle voittoa. Vakuutuskassa yrittää valvoa, ettei rahaa käytetä turhaan. Valvonta ei täysin onnistu, koska vakuutusmuotoinen sairaanhoito maksaa noin puolitoistakertaisesti sen, mitä verorahoitteinen. Vaikka terveydenhuolto kuuluu jäsenmaiden päätösvaltaan, EU:n erilaiset säädökset rajaavat sitä yhä

tarkemmin. Säädöksissä rivien väliin kirjoitetaan jatkuvasti vakuutusmuotoisen terveydenhuollon periaatteita. Tätä meidän tulee varoa.

Pidämme vahvuutenamme kunnallista palvelujärjestelmää, ja paljon hyvää siinä onkin. Kannattaa kuitenkin miettiä STM:n kansliapäällikkö Markku Lehdon vertausta kunnista osuuskauppaliikkeeseen 1980-luvun alussa. Osuuskaupat olivat menossa konkurssiin, kunnes ne päätyivät ketjukonseptiin. Vähän nuhruiset osuuskaupat vaihtuivat tehokkaasti ja yhtenäisesti suunniteltuihin ketjumyymälöihin. Nostalgiapuolella menetettiin, mutta nyt osuuskaupat ovat iskussa. Lastensuojelussa ovat ketjuosaamista tuoneet esimerkiksi lastensuojelujärjestöjen tarjoamat ostopalvelut, jotka täydentävät yksittäisen kunnan rajallista osaa-

mista. Pitäisikö jonkin tahon - mielellään kuntien itsensä omistaman - panna yksittäiset terveyskeskukset ruotuun kuten SOK pani erilliset osuusmyymälät?

Jos kunnat eivät pysty modernisoimaan omia toimintojaan, yksityiset palvelutarjoajat valtaavat alan – on helppo vallata, koska ahdinkoon joutunut kunta joutuu ostamaan, jos ei itse kykene kunnolla tuottamaan. Sitä ennen on kuitenkin hankintalainsäädäntö järkevöitettävä. Kuntien on voitava joskus keskenään ostaa omistamiltaan palveluntuottajilta palveluja ilman kankeaa ja säännöiltään epärationaalista kilpailutusta. EU:n kilpailulainsäädäntö voi vaikuttaa tätä, sillä Suomen poikkeavaa tilannetta ei automaattisesti oteta huomioon koko Eurooppaa koskevassa lainsäädännössä.

Terveydenhuollon painaminen kohti vakuutusjärjestelmää ja epäkäytännöllinen kilpailutuslainsäädäntö ovat uhkia EU:n puolelta. Muutoin en osaa pelätä, että EU tuottaisi meille ongelmia, joita Kilpailuvirasto ja KTM eivät olisi aiheuttaneet jo aivan kotoperäisesti.

Maaillanlaajuisissa katsannoissa EU toimii suojalinnakkeena hyvinvointivaltiolle. Sitä piirrettä meidän tulee pyrkiä vahvistamaan.

OSMO SOININVAARA

Kirjoittaja on Vihreän liiton kansanedustaja.

Eurooppalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuus

HYVINVOINTIVALTIOITA ON SUOMESSA kritisoitu pääosin kahdesta eri näkökulmasta, oikeistolaisesta ja uusvasemmistolaisesta. Ensin mainittu kritiikki nosti erityisesti päätään 90-luvun laman aikana ja sen jälkimainingeissa. Hyvinvointivaltio nähtiin hyysäämisenä ja kaikkiaan kalliina toimintana, joka uhkaa Suomen kilpailukykyä. Uusvasemmistolainen kritiikki oli kukassaan erityisesti 80-luvulla. Silloin myös vihreiden piirissä peräänkukulutettiin uutta sosiaalipolitiikkaa, joka tukisi paremmin yhteisöllisyyttä. Alettiin puhua hyvinvointiyhteiskunnasta hyvinvointivaltion sijaan.

Julkisen sektorin on ostanut 80-luvulta alkaen huomattavan osan sosiaali- ja terveyspalveluista kansalaisjärjestöiltä. Sosiaalipalveluista viidennes on tällä hetkellä järjestöjen tuottamia. Monimuotoisten inhimillisten ongelmien ratkomisessa kansalaisjärjestöt ovat avainasemassa kyetessään luovasti kehittämään maallikko-, vertais- ja ammattilaisapua. Julkisen sektorin auttamisen ammattilaiset arvioivatkin omat kykynsä auttaa kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia heikoiksi.

EU:n sisämarkkinasääntelyn ja palveluiden vapaakaupan globaalin edistämisyrittämisen väitetty uhkaavan erityisesti kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia tuottaa hyvinvointipalveluja. Väittely julkisten ja yksityisten palveluiden välisestä paremmuudesta meneekin osittain ohi maalin: todellisuudessa valinta tehdään aatteellisten järjestöjen ja voitto tavoittelevien yritysten tuottamien palveluiden välillä. Tämä kehitys on tapahtunut irrallaan hyvinvointivaltion kritiikistä.

Ei ole olemassa perusteita sille, että talouden globalisaatio vaatisi murentamaan hyvinvointivaltion rahoituspohjaa. Vihreiden näkökulmasta lähtökantana on säilyttää talouspolitiikan eurooppalainen malli, jossa markkinatalous yhdistetään tulorejoja tasaaviin tulonsiirtoihin ja kaikkien kansalaisten ulottuvilla oleviin laadukkaisiin sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluihin. Tätä on tuettava ehkäisemällä yhteisellä eurooppalaisella veropolitiikalla unionin sisäistä epä- tervettä kilpailua. Sosiaali-, terveys-, ja koulutuspolitiikan tärkeitä päätöksiä ei saa alistaa kauppapolitiikalle. Päätöksenteko lähipalveluista on säilytettävä mahdollisimman lähellä palveluiden käyttäjiä ja määräyksiä julkisista hankinnoista ja kilpailutuksesta on muokattava sosiaali-, terveys-, ja koulutuspalvelujen erityispiirteet nykyistä paremmin huomioonottaviksi.

Perustavanlaatuisia hyvinvointivaltion puolustustyötä tehdään YK:n ja EU:n tasolla. EU on kasvua ja työllisyyttä edistävissä Lissabonin strategiassaan sitoutunut siihen yhteiseen ymmärrykseen, ettei vaikkapa työehtojen polkemisellä saavuteta menestystä ja kilpailukykyä. Suomessa eri tahojen tuottamat globalisaatiostrategiat ovat päätyneet siihen, että valttimme ovat osaaminen ja luovuus.

Globaalin sosiaalipoliittisen keskustelun lisääntyminen valtioiden, kansalaisjärjestöjen ja yritystenkin kanssa on yksi merkittävistä viimeisten vuosien saavutuksista. Samalla on kuitenkin paljastunut monikansallisen sosiaalipoliittisen sääntelyn tehottomuus ja organisatorinen riittämättömyys nykytarpeiden kannalta. YK:lla on keskeinen rooli kansainvälisen sosiaalipoliittikan asioissa. Sodanjälkeisen kansainvälisen sosiaalipoliittikan ohjaamisessa sillä on ollut tuntuva vaikutus. Tähän historialliseen tehtävään rakennettu organisaatio ei enää tänä päivänä ole riittävä, vaan tarvitaan syvällisemmin työskentelevää ja vahvempaa panosta YK:lta globaalin sosiaalisen kehityksen ohjaamisessa.

ROSA MERILÄINEN

Kirjoittaja on Vihreän liiton kansanedustaja.

Kuva: Maria Seppälä

HYVINVOINTI JA globaali hallinta

Kuva: Jouno Kaati-Sausti

GLOBAALI HALLINTA ei merkitse pyrkimystä science fictionin ”maailmanhallitukseen”, eikä sellainen olisikaan monista syistä edes toivottavaa. Kyseessä on ”maailmantasoinen hallitseminen ilman yhteistä hallitusta”. Globaalin hallinnan virstanpylväs oli ITU:n, Kansainvälisen lennätinliiton perustaminen vuonna 1864. Vuosien 1864 ja 1914 välissä perustettiin 30 hallitusten välistä organisaatiota, IGO:a. Niiden pyrkimyksenä oli ylittää erillisten kansallisvaltioiden kapeat intressit ja rakentaa konsensusta.

1800 -luvulla IGO:jen yleisönä oli Euroopan aristokratia ja kosmopoliittinen porvaristo, joka perusteli filantrooppisia toimiaan tunnuksellaan ”no blesse oblige”. Organisaatioiden edustajat puhuivat ”sivilisoituneiden kansakuntien vastuusta”, ”korkeammista intresseistä”, ”globaalisesta hyvästä” ja ”kansainvälisen oikeudettomuuden lopettamisesta”. Tämä filantropia oli perustana sille kriittiselle massalle, joka kykeni näkemään monien eturistiriitojen yli ja kauemmaksi tulevaisuuteen.

Nämä tunnukset ovat kovin samanlaisia kuin vihreät vaatimukset yli sata vuotta myöhemmin. Uskallankin väittää, että ekologiseen modernisointiin pyrkivän poliittisen vihreyden yksi juurista on globaalin hallinnan perinteessä.

Näen globaalin hallinnan unohtamisessa äärioliberalismin perusvirheen: hyvinvointi, kapitalismin laajentuminen ja teollistuminen eivät tapahdu näkyvämmän käden johtamana. Päinvastoin, näkyvällä kädellä, ”maailmanhallinnalla” on ollut ja on edelleenkin suuri merkitys rauhan ja vaurauden ajanjaksojen synnyttäjänä ja ylläpitäjänä.

Maailmanorganisaatioiden suurin vaikutus hyvinvoinnin kannalta on kohdistunut teolliseen muutokseen. Ne ovat luoneet laajenevia markkinoita teollisuustuotteille edistämällä viestinnän ja kuljetusten infrastruktuureita. Kansainväliset organisaatiot ovat myös

suojelleet intellektuaalista omaisuutta ja vähentäneet kaupan oikeudellisia ja taloudellisia esteitä.

1970-luvun alun jälkeen työntekijöiden palkkojen reaalkasvu kehittyneissä maissa on ainakin hidastunut ellei pysähtynyt. Historiallinen massatuotannon ja massakulutuksen ”fordistinen” linkki ja yhteiskuntakompromissin perusta näyttää katkenneen: työläisillä ei ole enää aina varaa ostaa tuottamia tuotteita. Tarvitaan perustavanlaatuista muutosta, uutta teollista vallankumousta, ennen kuin mitään sodanjälkeisen kukoistuskauden tapaista voisi ilmentyä.

Uusi teollinen vallankumous on alullaan. Emme vielä näe, mihin kaikkialle se johtaa. Manuel Castells on kuvannut sitä informaation tekniiikan kumoukseksi, johon liittyy varsinaisen informaatiotekniikan lisäksi esimerkiksi myös biotekniikka geneettisen koodin avaamisena ja hallintana. Olisi otollista, että globaalin hallinnan rakenteita pyrittäisiin käyttämään näiden teknologioiden ja niiden infrastruktuurien edistämiseen.

Uuden teollisen vallankumouksen luontevana osana on ympäristötekniinen vallankumous eli ekologinen modernisointi. Erityisen ajankohtaista on vaarallisen öljyriippuvuuden vähentäminen, mikä tunnustetaan jo suur yrityksissä. Askelia ekologiseen teolliseen vallankumoukseen on otettu jo elinkeinoelämän itsensä piirissä, mitä ilmentää esimerkiksi *Business Council for Sustainable Development* -organisaation olemassaolo. Tällaisten uusien liittoutumien synty ei johdu pelkästä altruismista. Pohjalla on itsekkäs ajatus siitä, että uusilla markkinoilla ensimmäisen siirron tekijä hyötyy eniten ekologisesti tuotantoon siirtymisestä.

Kannatan vahvasti ajatuksia erilaisista globaalin demokratian ja varallisuuden uudelleenjaon projekteista. Sellainen olisi uudismuodoste, tulevaisuuden musiikkia, globaalin hallinnan alueilla. Ensin kannattaa keskittyä vaatimaan globaalilta hallinnalta sitä, minkä edistämiseksi se jo yli toistasata vuotta on toiminut menestyksellisesti – uuden teollisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä.

TAPANI HIETANIEMI

Kirjoittaja on sivilisaatiohistorian dosentti Helsingin yliopistossa.

Visioita on hyvä puida riihessä

RIIHI ON PAIKKA, jossa puidaan. Suomen oloissa puitavana ovat olleet ennen muuta kotimaiset viljat, ruis, ohra, vehnä ja kaura. Tokihan riihissä on puitu paljon muutakin, esimerkiksi käpyjä.

Useimmat nykysuomalaiset eivät ole koskaan osallistuneet viljan puintiin riihessä; tuskinpa he ovat puineet viljaa puimakoneella tai leikkuupuimurillaakaan. Puiminen on silti tuttua monesta asiayhteydestä. Myös asioita, päätöksiä, budjettia ja puheenaiheita voidaan puida. Joskus puidaan myös nyrkkiä.

Kaikkea puimista yhdistää se, että puinnin kohdetta käsitellään ankaran perusteellisesti. Varstalla viljaa piestään olan takaa; hutkitaan ja hakataan järjestelmällisesti. Toimitus kestää pitkään ja siinä tulee hiki. Myös budjettiriihi on kuuma paikka.

Tammikuussa 2005 Oikeusministeriö avasi kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmassa mahdollisuuden kokeilla opintokeskusten ja puolueiden yhteistyöhankkeita ajankohtaisista poliittisista aiheista nimenomaan aivoriihimuotoisina. Ajatuksena oli koota eri alojen asiantuntijoita ja puoluepoliittisia toimijoita poraamaan tärkeäksi koettua aihealuetta hieman tavallista perusteellisemmin.

Vihreän Sivistys- ja Opintokeskuksen kiinnostusta ei tarvinnut kysyä kahta kertaa. ViSiO oli jo vuotta aiemmin tiedustellut Vihreän liiton kiinnostusta politiikka-aineistojen ja -arviointien tuottamiseen joko foorumi-rakenteella tai delfoi-menetelmällä. Aivoriihi sopii visiointiin.

Aiheeksi oli tarjolla kaksi tuorettakin ajankohtaisempaa ilmiötä. Tiesimme, että armon vuonna 2005 jokainen virkamies ja luottamushenkilö joutuisi pähkäilemään suomalaisten hyvinvointipalvelujen turvaamisen vaihtoehtoja. Se olisi varmasti tarpeellinen ja käytännönläheinen riihen teema.

Kiehtovaa olisi myös sukeltautua lisääntyvän globalisaation tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Elämmehän aikaa, jolloin kansallisia rakenteitamme vastaavia globaaleja rakenteita suurelta osin vasta luodaan. Siihen prosessiin haluamme varmasti vaikuttaa.

Aivoriiehen päätettiin viedä molemmat teemat. Ne yhdistettiin sillä ainoalla taikasanalla, joka voi liittää mitkä tahansa irralliset käsitteet yhdeksi uudeksi ilmiöksi. Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -hanke alkaa olla nyt loppusuoralla. Kokemus on ollut kannustava. Raportointivaiheen jälkeen haluamme jatkaa uusiin haasteisiin. Ajattelijoita tuntuu riittävän useamman riihen lämmittämiseen.

SULEVI RIUKULEHTO

Kirjoittaja on taloushistorian dosentti Jyväskylän yliopistossa ja Vihreän Sivistysliiton puheenjohtaja sekä Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut-hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja

TILAA!

Aleksi Neuvonen

Globalisaatio

JA HYVINVOINTIPALVELUT

Vihreän sivistysliiton Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -kirja ei pyri vastaamaan siihen, miten hyvinvointipalvelut tulisi järjestää. Sen sijaan se esittää kysymyksen, mistä asioista lopulta pitäisikään hyvinvointipalveluiden yhteydessä puhua.

Tilaukset: Vihreä sivistys- ja opintokeskus Visio, p. (09) 612 9120, sähköpostitse: visio@kaapeli.fi **Hinta:** 10 euroa.